

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

לכבוד :
המנהלים/ות בבתי הספר העליסודיים, חטיבות הביניים
והחטיבות העליונות ;
המדריכים/ות והמורים/ות לעברית בחינוך העליסודי

י"א בתמוז תשפ"ב
10 ביולי 2022
עדכון, י"ב במרחשון תשפ"ג
6 בנובמבר 2022

**חוזר המפמ"ר להוראת העברית: הבנה, הבעה ולשון
לשנה"ל תשפ"ג**

בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות

קישורים חשובים למורה.....	2.....
1. תוכנית הלימודים בעברית על הרצף השש-שנתי	3.....
1.1 הבנת הנקרא ברצף השש-שנתי	5.....
1.2 הבעה בכתב ברצף השש-שנתי	6.....
1.3 הלשון והמטה-לשון ברצף השש-שנתי	8.....
1.4 עקרונות דידקטיים מרכזיים בהוראת עברית ברצף השש-שנתי	9.....
1.5 הוראת עברית בסביבות מקוונות ייעודיות של moodle	10.....
1.6 מטרות ויעדים בהוראת העברית	11.....
2. חטיבות הביניים.....	12.....
2.1 כישורים אורייניים חוצי תחומי דעת – שלהב"ת בראייה בית-ספרית	12.....
2.2 הדגשים כלליים לתוכנית הלימודים בחטיבת הביניים	12.....
2.3 מיומנויות אורייניות חוצות גיל בחטיבת הביניים	13.....
2.4 פירוט המיומנויות האורייניות הנבדקות בהבנת הנקרא	13.....
2.5 תוכנית הלימודים לחטיבת הביניים	13.....
2.6 מחוונים להערכת כתיבה	13.....
2.7 כלים להערכה ולמיפוי	14.....
2.7.1 מבחן אסי"ף, אוריינות שפה עברית ח – תמונת מצב	14.....
3. החטיבות העליונות.....	16.....
3.1 ארגון הלמידה בחטיבה העליונה ופריסת שעות הלימוד	16.....
3.2 מפרט התכנים להערכה בית-ספרית והדגשים להוראה – 30%	18.....
3.3 מפרט תכנים להערכה חיצונית – 30%	18.....
3.4 מפרט תכנים להערכה חיצונית והדגשים להוראה – 70%	18.....
3.5 מפרט תכנים להוראה ולהערכה והדגשים להוראה בחינוך הטכנולוגי	18.....
3.6 התאמות ההיבחנות לבעלי לקויות למידה ולנבחנים בחינוך המיוחד	18.....
3.7 התוכניות המקוונות הממירות בגרות	19.....
3.8 בחינת הבגרות המתוקשבת עתירת המדיה	20.....
3.9 תוכניות תמ"ר וחלוצי הערכה	21.....
3.10 עבודות גמר בעברית : למידת חקר בהיקף 5 יח"ל	21.....
3.11 שיפור ציון לנבחנים בשאלוני "העולם הישן"	21.....
3.12 מועדי הבחינות וסמלי השאלונים והדיווח	22.....
4. הצטרפות למאגר מערכי בחינות הבגרות ובחינות תמונת מצב.....	23.....
5. הפיתוח המקצועי: הכוורת – עליסודי ומערכת "מצפן".....	23.....

בברכת שנת לימודים מוצלחת ובבריאות,

תומר בזמן

המפמ"ר על הוראת הלשון העברית

tomerbu@education.gov.il

העתיקים

ד"ר מירי שליסל, יושבת ראש המזכירות הפדגוגית
מר יובל אוליבסטון, סגן יושבת ראש המזכירות הפדגוגית ומנהל אגף א לפיתוח פדגוגי
ד"ר ציונה לוי, מנהלת אגף א שפות, המזכירות הפדגוגית
פרופ' חנה עזר, יושבת ראש ועדת המקצוע עברית עליסודי
מנהלי המחוזות
ד"ר חגית גליקמן, מנכ"לית ראמ"ה
גבי דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על יסודי, המנהל הפדגוגי
מר דויד גל, מנהל אגף בכיר בחינוך
מדריכות עברית, הפיקוח על הוראת העברית

קישורים חשובים למורה

כאן	תוכנית הלימודים בעברית: הבנה, הבעה ולשון לבית הספר העליסודי
כאן	משולחן המפמ"ר (חוזרים, הודעות, רשימת המדריכות)
• חט"ב • חט"ע	פורטל עובדי הוראה – המרחב הפדגוגי למורים לעברית (כולל מבחני בגרות)
• כרזה - כאן • הזמנת סביבות חט"ב • הזמנת סביבות חט"ע	בקיוון העברית – סביבות מקוונות להוראה וללמידה
• חט"ב • חט"ע	חומרים ללמידה דיגיטלית מקרוב ומרחוק
כאן	כלים להערכה פנימית בחטיבת הביניים (ראו גם סעיף 2.7 במסמך זה)
• חט"ב • חט"ע	מבחנים ומשימות מפמ"ר
• כניסה לרשומים • הצטרפות	קהילת המורים לעברית
כאן	אתר דמות הבוגר
• ספרי לימוד • סביבות מתוקשבות	ספרי הלימודי וחומר הלמידה המאושרים בחינוך העליסודי
כאן	מיקוד ההיבחנות בבחינות הבגרות במועדי תשפ"ג

קיצורי דרך במסמך זה

כאן	תוכנית הלימודים לחטיבת הביניים
כאן	מחווים להערכת כתיבה
כאן	מפרט תכנים להערכה חיצונית והדגשים להוראה – 70%
כאן	התאמות ההיבחנות לבעלי לקויות למידה ולנבחנים בחינוך המיוחד

1. תוכנית הלימודים בעברית על הרצף השש-שנתי

משרד החינוך מוביל מהלך מדיניות נרחב אשר מטרתו לעצב את דמות הבוגרת והבוגר ולהבטיח את מוכנותם לעולם המשתנה. מהלך זה הוא תוצר עבודת מחקר מקיפה, אשר מבססת תפיסה חינוכית יישומית אל-מול אתגר מערכתי כפול:

א. להבין מה נדרש לפתח בקרב התלמידים בעת הנוכחית כדי שיוכלו למצות את הפוטנציאל האישי והמקצועי שלהם, לתפקד כסוכנים פעילים (active agents) ולקחת אחריות על חייהם כבוגרים ועל החברה כמכלול.

ב. להבין מה נדרש מהמערכת החינוכית, כך שזו תוכל להוביל את כלל התלמידים להישגים מיטביים ולשוויון הזדמנויות כדי שאלה יוכלו להשיג את יעדיהם.

מהלך דמות הבוגר מתכתב עם המסגרת התיאורטית של ה־OECD, Education 2030, אשר מציעה חזון חינוכי יישומי לאתגר המוכנות לעולם משתנה, שבו התלמידים היום הם הבוגרים של מחר. בהלימה לחזון ה־OECD וכדי להגשים מהלך זה הלכה למעשה, הגדיר המשרד את **דמות הבוגר 2030** דמות המורכבת ממערכת המיומנויות, הידע הדיסציפלינרי והערכים הנדרשים לפרט כדי לשגשג ולהגשים את ייעודו כבוגר בעת הנוכחית.

מטרתהעל של תהליך זה היא התאמת הלמידה במערכת החינוך למאה ה־21:

למידה מעמיקה המשלבת ידע, מיומנויות וערכים והמכשירה את הבוגר להתמודדות מוצלחת עם אתגרי הסביבה המשתנה בחברה הישראלית של המאה ה־21 ברמה האישית, החברתית והתעסוקתית.

ממטרתהעל הזאת נגזרו העקרונות האלה:

1. שילוב ידע, מיומנויות וערכים בתוכני הלמידה ובתהליכים חינוכיים
2. למידה תחומית לצד למידה בין־תחומית סביב רעיונות גדולים¹
3. שילוב למידה מונחית מורה לצד למידה עצמאית מבוססת בחירה

דמות הבוגר 2030

¹ רעיון גדול הוא ערך או תובנה המשמעותיים לחיי התלמיד ומעניינים אותו והמאפשרים הבנה שהיא מעבר לפרטי היחידה והמקרה הפרטי שלה. רעיון גדול הוא נקודת מבט או מוקד שלאורם אפשר ללמוד את היחידה. כוחו של הרעיון הגדול הוא להעלות את הבנת הנושא לתובנת־על (הנוגעת לנושאים רבים נוספים).

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

התכנים והמיומנויות בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות, המפורטים בחוזר זה (וראו גם בהמשך **הבנת הנקרא והבעה בכתב ברצף השש-שנתי**), נגזרים ישירות מתוך ההגדרה **לאוריינות לשונית** וביטוייה: ²

אוריינות לשונית היא היכולת להשתמש בשפה דבורה וכתובה למגוון מטרות חברתיות, לימודיות ואישיות. היא כוללת את היכולת להבין ולהעריך טקסטים דבורים וכתובים ולהתמצא בהם, לבטא מחשבות ורגשות, לנסח רעיונות ודעות ולהגן עליהם, להציג מידע בצורה בהירה ולכידה (קוהרנטית) ולנהל תקשורת איכותית עם אחרים. כל זאת בהתאמה לנסיבות ולקהל היעד ומתוך ידיעה של הלשון והיכרות עם אוצרותיה בזיקה למטען התרבותי והחברתי שהיא נושאת.

הבנת טקסטים דבורים וכתובים	
היכולת לאתר, להתמצא, לפרש ולמצות את המשמעויות של טקסטים דבורים וכתובים	
יכולת ליבה	פירוט
איתור מידע, פרשנות והיסק	- להאזין לדברי אחרים תוך מעקב אחר רצף הדברים ובקשת הבהרות בהתאם לצורך. - לקרוא באופן שוטף ומדויק. - לאתר מידע גלוי ולאחזרו. - להבין את מטרת הטקסט הדבור והכתוב. - לזהות את הרעיונות המרכזיים ולדלות פרטים נדרשים בהתאם למטרות הקריאה וההאזנה. - להבין מידע משתמע. - להסיק מסקנות, להציע פרשנות על סמך הכתוב או הנאמר ולנקוט עמדה בנוגע אליהם. - ליישם את הידע בהקשרים שונים.
מיזוג מידע	- להבין את מטרות ההשוואה והמיזוג. - להשוות ולמזג מידע ממקורות טקסטואליים שונים.
הערכה	- לבחון באופן ביקורתי את הטקסט הדבור והכתוב (מבחינת הלשון והתוכן) ואת התאמתו להקשר. - להשתמש בידע הלשוני ובידע על השיח (מבנה טקסט, סוגה, משלב וכיו"ב) כדי לזהות אמצעים סגנוניים ורטוריים ולהעריך את השפעתם על המידע הנמסר.
הפקת טקסטים כתובים ודבורים	
היכולת להשתמש במיומנויות לשוניות, קוגניטיביות ותקשורתיות כדי לבטא (בעלפה ובכתב) מחשבות ורגשות, לנסח רעיונות ודעות, להסביר עמדות ותפיסות ולהגן עליהן, ולהציג מידע או תובנות בצורה ממוקדת, קוהרנטית, משכנעת ומותאמת לנסיבות, למטרות ולקהל היעד	
יכולת ליבה	פירוט
ייצוג משמעויות בכתב ובעל פה	- להשתתף בשיחה או בדיון באופן המותאם למוסכמות השיח, למשלב הלשוני ולמטרות התקשורת. - להציג בכתב ובעל פה מידע ורעיונות באופן בהיר, קולח וממוקד בהתאמה לנסיבות, למטרות ולנמענים. - להגיב (בכתב או בע"פ) לטקסט דבור או כתוב בצורה בהירה ומנומקת.

² את ההגדרה וביטוייה ניסחו חברי הוועדה של משרד החינוך (לפי סדר הא"ב): תומר בוזמן, דליה הלוי, ד"ר ציונה לוי, ד"ר נועה ליבוביץ', אימאן עואדיה, ד"ר עליזה עמיר, גילה קרול, ד"ר ענר רוגל.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

• לארגן טקסט דבור וכתוב באופן מקושר, רציף, לכיד (קוהרנטי) ומכוון מטרה בהתאמה לסוגה. • לייצר טקסט דבור וכתוב תקין מבחינה לשונית תוך הקפדה על המשלב הלשוני, ההולם את נסיבות התקשורת.	בנייה וארגון של טקסט דבור או כתוב
• להציג טיעון כתוב או דבור מנומק תוך שימוש מושכל בידע לשוני ובידע על השיח (מבנה טקסט, סוגה, משלב, אמצעים רטוריים) החולמים את המטרה ואת הסוגה. • להשתמש בידע לשוני ובידע על השיח כדי לשכנע את הנמען שתוכן הטקסט הדבור והכתוב הוא בעל ערך וראוי לתשומת לב. • לעמוד בפני קהל ולהציג מידע בצורה קולחת ומשכנעת. • לעשות שימוש מושכל במילים תוך הבנת כוחן הפוליטי, החברתי והמוסרי.	הצגה ושכנוע

מתוך: **דמות הבוגר 2030**, משרד החינוך (2020)

1.1 הבנת הנקרא ברצף השש-שנתי

בכל שנות לימודיו נדרש התלמיד לקריאה של טקסטים מסוגים שונים ובהיקפים שונים ולמענה על שאלות בממדי ההבנה השונים. ממדי ההבנה המפורטים להלן לקוחים מהמסגרת המושגית של **PISA 2018** (ראו קישור בתחתית הטבלה להלן).

קטגוריות העל והתהליכים הקוגניטיביים על פי המסגרת המושגית של PISA 2018

ממדי הבנה – קטגוריות על	תהליכים קוגניטיביים
	שטף הקריאה
איתור מידע	נגישות ואחזור מידע בתוך הטקסט
	חיפוש טקסט רלוונטי ומיון מידע
הבנה (פרשנות והיסק)	ייצוג של משמעות מילולית
	מיזוג מידע והסקת מסקנות
הערכה ביקורתית ורפלקציה	הערכת האיכות והמהימנות
	הערכה של תוכן וצורה
	זיהוי של עימות (קונפליקט) והתמודדות עימו

מתוך [\(PISA 2018 Draft Analytical Framework \(2016, p. 21\)](#)

- **מפרט המיומנויות על-פי ממדי ההבנה והתהליכים הקוגניטיביים להוראה ולהיבחנות בשפת-אם**

איתור מידע

- איתור פרטי המידע הגלויים המרכזיים והנלווים בטקסטים (לרבות עמדות מפורשות)
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים, כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, הסתייגות, השוואה
- ארגון מחדש של פרטי המידע בטקסט, כגון סידור מידע ברצף, שיבוץ מידע בטבלה
- זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט

הבנה (פרשנות והיסק)

- הבנת משמעות נרמזת, מובלעת או מטפורית בטקסט
- הבנת מטרת הטקסט
- הבנת נושא הטקסט
- הבנת הרעיון המרכזי של הטקסט
- הבנת רעיונות שונים בטקסט (לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות)
- הבנת עמדתו של כותב הטקסט
- הבנת עמדות שונות המוצגות בטקסט
- הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים, כגון סיבתיות, הכללה ופירוט, השתלשלות עניינים, השוואה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

- הבנת תפקידיהם של רכיבי מבנה שאינם גלויים בטקסט
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך הקשר
- הבנת אזכורים שונים המופיעים בטקסט
- מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות
- יצירת הכללות ופירוט
- השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט/ים
- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו

הערכה ביקורתית ושיקוף (רפלקציה)

הערכה ביקורתית של תוכן הטקסט

- הערכת תוכן הטקסט (טענות, אמירות, עמדות) באמצעות ידע עולם של הקוראים
- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקוראים
- שימוש בראיות תומכות מן הטקסט ועימותן עם מקורות מידע אחרים שמחוץ לטקסט/ים
- העלאת השערות בנוגע לטקסט
- הצגת טיעונים מחוץ לטקסט ו/או הצגת הוכחות שמחוץ לטקסט לשם ביסוס
- הערכת מידת הרלוונטיות של פיסת מידע
- הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן
- עימות המידע שבטקסט עם קודים חברתיים, מוסריים
- שימוש במידע העולה מן הטקסט/ים להקשרים, למצבים אחרים

הערכה ביקורתית של לשון הטקסט ומבנהו (הבנה מטה-טקסטואלית)

- בחינה אובייקטיבית של איכות הטקסט והתאמתו לנסיבות התקשורת
- בחינת **מידת התאמתם** של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות **למטרת הכתיבה**
- בחינת **מידת השפעתם** של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות **על הקוראים**
- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים-רטוריים ותורומתם לכתיבה, להעברת המסר ולחיוזוק טענת הכותב
- הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)
- הבנת העיקרון המארגן של הטקסט (מבנה לוגי-רטורי)
- הערכה מנומקת על מבנה הטקסט

1.2 הבעה בכתב ברצף השש-שנתי

כתיבה היא אחת המיומנויות המרכזיות בהוראה בכלל ובהוראת עברית בפרט, והיא כוללת תהליכים קוגניטיביים מורכבים. אף-על-פי שתוכני הבנת הנקרא וההבעה בכתב מוצגים בנפרד מטעמי נוחות, יובהר כי **אין לימודי הבנת הנקרא ללא ההבעה בכתב ולהפך**. שני התחומים שלובים זה בזה: תהליכי ההבנה נבדקים גם בכתיבה של התלמיד כשם שאיכות הכתיבה וסגנונה נבחנים גם במטלות ההבנה.

הוראת תחום ההבעה בכתב היא ספירלית. נושאים רבים חוזרים על עצמם ברמות שונות של העמקה ושל מורכבות בהתאם לשכבת הגיל. תלמידים רבים ניצבים בפני מחסומי כתיבה. על כן, חשוב כי תהליכי הכתיבה יהיו **מדורגים** ככל האפשר ויתבטאו **במעבר הדרגתי** מהכתיבה הסיפורית (נרטיבית) והבלתי פורמלית לכתיבה העיונית והפורמלית. בתוך כך ראוי שיהיה מעבר הדרגתי בהיקפי הכתיבה: מהכתיבה המצומצמת והקצרה לכתיבה ארוכה ורחבת היקף.

יש להקצות לפחות שעה או שעתיים שבועיות לקריאה ולכתיבה בעקבותיה. על הכתיבה להיות **תהליכית ומלווה בתהליכי ויסות³, משוב, שכתוב ובקרה**. בנסיבות טבעיות הכתיבה נעשית בדרך כלל מתוך **מניע** כלשהו. לכן על המורה להקדים לכתיבה פעילות שתיצור הניעה (מוטיבציה) אצל הכותבים וליצור סיטואציה רלוונטית לכתיבה. על הכתיבה להיות לנמען אמיתי (שאינו רק המורה הבודק את הכתיבה) ולמטרה אותנטית הנוגעת לעולמו של התלמיד. כדאי להקפיד על כתיבה בזיקה לטקסט אחד או יותר במידת האפשר ולהימנע מהוראת כתיבה באמצעות תבניות קבועות.

³ ויסות הכתיבה הוא התהליך שבו הכותב מנהל את מחשבותיו, את רגשותיו ואת מעשיו כדי להגיע למטרות הכתיבה: שיפור יכולותיו ושיפור הטקסט הכתוב. מתוך ליכטינגר, ע' (2008). **האתגר שבהבעה: תהליכי ויסות ואסטרטגיות בכתיבה**. תל אביב: מכון מופ"ת. תהליך ויסות הכתיבה עומד בבסיסו של הלומד העצמאי.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

בהוראת **כתיבה ממוזגת** יש לעמוד על עקרונות של מיון והכללה ועל המאחד לעומת המייחד בין הטקסטים אם אלה קיימים ביחס לעניין מסוים. התוצר הנדרש הוא **תוצר כתיבה עצמאי** אשר יבטא הבנה מעמיקה של התלמידים בטקסטים שקראו. הבנה זו צריכה לכלול את היחסים בין **הטקסטים, את העמדות השונות העולות מהם, את קווי הדמיון והמאחד ביניהם לצד המייחד כל אחד מהם**. כלומר, במהלך הכתיבה הממוזגת הקוראים הכותבים קוראים טקסטים אחדים בנושא אחד וממזגים אותם לכדי טקסט חדש. בניגוד לנדרש בבחינות הבגרות, תוצר הכתיבה הממוזגת בחטיבת הביניים אינו סקירת ספרות אקדמית בהכרח, ולכן אין צורך לאזכר את המקורות עלפי דרכי האזכור האקדמיות המחויבות בחטיבה העליונה. בשלב חטיבת הביניים אפשר להסתפק בהכללה של רעיונות משותפים בלי להזכיר מפורשות את מקורות המידע.

חשוב לציין שיש פרקטיקות ודרכים שונות לקדם כתיבה: הערכה של רכיבים מסוימים בכתיבה או של התוצר כולו, משוב עמיתים, פעילות כיתתית להערכת תוצרים ויצירת תבחיני הערכה, משוב ובקרה עצמית של התלמיד וכדומה.

מהלכי כתיבה ותיעודם בתלקיט (תיק עבודות)

התלקיט כולל ראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה של הלומדים בחומר הנלמד. בתחום הדעת עברית התלקיט מהותי לקידום מיומנויות בתחום הדעת: תהליכי קריאה, כתיבה, בקרה ושכתוב. בתלקיט מוצגות **עדויות** לתהליך שהתלמידים עוברים במהלך הלמידה: הטקסטים שהתלמידים קוראים ומשמשים להם תשתיות לכתיבה, הטיטות שהתלמידים כותבים, המשובים שהתלמידים מקבל מעמיתיהם וממוריהם והשכתוב שנעשה בעקבות המשובים שהתקבלו.

כתיבה ארוכת טווח נוגעת למשך הזמן המוקדש לתהליך הכתיבה ולעיסוק בה עד ליצירת התוצר הסופי, והיא כוללת עדויות לתהליך שעבר התלמיד בתהליך הכתיבה כמתואר לעיל. רצוי כי גם מהלך ארוך טווח לא יעלה על 5-6 שיעורים. לצד זה חשוב לזמן כמה שיותר פעילויות כתיבה קצרות, ממוקדות, בהיקפים משתנים ובסוגות שונות, המאופיינות בדרך-כלל במטרות ממוקדות ונקודתיות של השיעור, כגון מענה נרחב לשאלה, כתיבת תגובת או רשומה קצרה, מכתב לרשויות וכיוצא בזה.

תלקיט יכול לכלול גם משימות שונות הקשורות למיומנויות אורייניות ולשוניות הכוללות תהליכי בקרה ושכתוב, כגון כרזה, משחק, סקר, עיתון ומצגת בנושא מסוים. התלקיט, אם כן, משקף את מאמציהם, את התקדמותם ואת הישגיהם של הלומדים ומשמש כלי להערכה מעצבת ומתמשכת של תהליך הלמידה.

מומלץ כי החומרים שהמורה ייקח לבדיקתו יוערכו במהלך כל השנה ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התלקיט כולו. בדרך זו אפשר להימנע מבדיקת כל תכולת התיקים בסוף השנה. כמו כן מומלץ לארגן את התלקיט בסביבה דיגיטלית, המקילה משמעותית על עבודת המורים והתלמידים.

רכיבי ההערכה בכתיבה:

רכיבים גנריים להערכת כתיבה:	
- ציר רעיוני: לטקסט ציר רעיוני ברור הכולל כמה רעיונות (בהתאם להיקף הכתיבה) המוצגים ביחידות מפותחות ומובחנות המקשורות באופן ברור וקוהרנטי. - פתיחה וסיום: בטקסט יש פתיחה וסיום ההולמים את סוג הכתיבה. - מודעות לנמען: הטקסט מכיל את המידע הדרוש לנמען כדי להבין במה דברים אמורים, לדוגמה: הגדרת מושגים רלוונטיים, מילוי פערי מידע וכדומה. - רלוונטיות: הטקסט נמנע ממידע עודף וממידע שאינו רלוונטי - קישוריות: בטקסט נעשה שימוש הולם באמצעי קישור מגוונים: מילות קישור, מאזכרים וכדומה. - ארגון הטקסט: הטקסט מאורגן כראוי מבחינה גרפית. <u>בטקסט מודפס</u>: חלוקה לפסקות, מעברים משורה לשורה, גודל גופן אחיד, הדגשות, רווח אחיד בין השורות, העדר רווח לפני סימני פיסוק וכדומה. <u>בטקסט שאינו מודפס</u> יש להקפיד בעיקר על החלוקה לפסקות ועל המעבר משורה לשורה.	תוכן ומבנה

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

בהערכת כתיבה ממוזגת יש להעריך גם את הרכיבים האלה:	
תוכן ומבנה	- השמטה: הפחתת מידע שאינו חיוני למטרת המיזוג - הכללה: ניסוח מכליל של מידע משותף מהטקסטים השונים והימנעות מחזרה על אותם רעיונות מפי כותבים שונים - הבניה: ארגון מחדש של הטקסט עלפי מטרות המיזוג - העתקה גורפת: הימנעות מהעתקה גורפת של חלקים גדולים ממקורות המידע השונים - דרכי מסירה: שימוש מגוון בדרכי המסירה השונות: דיבור ישיר, דיבור עקיף והסגרים - פועלי הבעה/אמירה: שימוש מותאם ומדויק בפועלי הבעה/האמירה
	כתיבה בזיקה למקורות מידע :
	- בכתיבת מאמר טיעון הנשענת על מקורות מידע: מאמרים וטקסטים שונים, יש להקפיד על הבאת הדברים בשם אומרים תוך שימוש בדרכי המסירה השונות (אין חובת כתיבה עלפי נורמות כתיבה אקדמיות). - בכתיבה ממוזגת למטרת סקירה תיאורטית (בחטיבה העליונה) יש לאזכר את מקורות המידע על פי נורמות הכתיבה האקדמית.
	- תחביר: משפטים שלמים הבנויים כהלכה, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור - מורפולוגיה: שימוש תקין בצורות הנטייה (כגון שימוש תקין באותיות אית"ן, שימוש תקין בנטיית מילות היחס, הבחנה בין נטיית היחיד לנטיית הרבים) - פיסוק: שימוש נכון והולם בסימני הפיסוק - כתיב: העדר שגיאות כתיב - משלב: שימוש במשלב לשוני אחיד לאורך הטקסט המתאים לנסיבות השיח. - אוצר מילים: עושר לשוני, גיוון ודיוק במשמעות

נוסף על הרכיבים שלעיל מומלץ לתת ביטוי לרכיבים שלהלן:

כתיבה תהליכית	- טיט ושכתוב - הגשת מטלות בזמן ובהתאם לדרישות
כתיבה בבחינה או בדיקת תוצר סופי	- הבנת המטלה - כתיבה בנושא הנדרש במטלה - היענות למאפייני הסוגה - כתיבה בהיקף הנדרש

מחווניים להערכת כתיבה - **כאן**

1.3 הלשון והמטה-לשון ברצף השש-שנתי

הוראת הלשון בחינוך העליסודי כמו בחינוך היסודי רואה את הלשון בהקשרים חברתיים-תרבותיים, ועליה לנוע בשני צירים במקביל: **מן הלשון אל הטקסט ומהטקסט אל הלשון** תוך הבניית קשרים בין התכנים הלשוניים לבין סוגי הטקסטים השונים וסגנונם. בהוראת הבנת הנקרא, ההבעה בכתב וההבעה בעלפה יש לעסוק במבנים הלשוניים האופייניים לטקסטים השונים וכן לעמוד על נושא הסגנון, המשלב והתקינות בהתאם לטקסט ולמטרתו. בפרקי הלשון נקודת המוצא היא התכנים הלשוניים הכוללים לימוד מטה-לשוני מודע ומכוון של היסודות הלשוניים, המשגתם ותרגומם.

כמו העיסוק בהבנה ובהבעה גם הפרקים הלשוניים מאופיינים **בהוראה ספירלית** של הנושאים: רמת המילה, הצירוף, המשפט והשיח. מדי שנה יהיה העיסוק בכל נושא מעמיק יותר, מורכב יותר ויישען על היסודות שנרכשו בשלבים המוקדמים יותר.

לימוד מערכת הצורות חיוני להכרת ייחודיות המבנה של השפה העברית. במערכת הצורות כרוכות הרבה משאלות הנורמטיביות שדוברי העברית בתימינו מתלבטים בהן. לימוד התחביר מִזמן אפשרות להכיר את מגוון דגמי המשפט ודרכי ההצטרפות של המילים והביטויים. מכאן עשויה להתפתח הגמישות הלשונית הרצויה: הכרת מבנים חלופיים להבעת תוכן נתון והיכולת לבחור את המבנה המתאים להקשר המילולי, להקשר הנסיבתי-חברתי ולכוונת המוען. בתוך כך יש לעמוד על הקשר בין הידע התחבירי (המתבטא בתקינות בהתאם, בהמרות וביצירת יחידות שיח) לבין פיתוח מיומנויות הכתיבה.

בתוכניות העבודה יש לתת ביטוי להוראת התכנים הלשוניים הן כמטרה והן כאמצעי: הוראה ספירלית ושיטתית של התכנים הלשוניים מחד ושזירתם בשיעורי ההבנה וההבעה מאידך.

1.4 עקרונות דידקטיים מרכזיים בהוראת עברית ברצף השש-שנתי⁴

1.4.1 ההקשר במרכז

סביבה אופטימלית לאוריינות היא **סביבה המעניקה הקשרים** רחבים ככל האפשר, המובילים למשימות שיש בהן בחירה ועניין. היכולת לבחור ולנהל משימות מאפשרת לתלמידים לתפוס את עצמם כלומדים כשירים. התפיסה העצמית הזאת מטפחת את המעורבות ואת ההנעה (המוטיבציה) שלהם במשימות אורייניות בכלל ובכתיבה בפרט. על כן בעבודה על הטקסטים ובמטלות הכתיבה יש לשאוף ליצירת **הקשרים אותנטיים ורלוונטיים** ככל האפשר.

ההקשר שבו האירועים הלשוניים מתרחשים או שבתוכו נוצר הטקסט הוא חלק בלתי נפרד מן השימוש בשפה. במונח "הקשר" הכוונה אינה רק להקשר הטקסטואלי – היינו: הסביבה הלשונית הטקסטואלית שהמילה, המשפט או הפסקה נתונים בה – אלא להקשר במובנו הרחב: **הסביבה החברתית והתרבותית**. כך למשל, בדיון בתופעת לשון האופיינית ללשון ימינו תינתן הדעת לרקע שעליו התופעה צומחת, כלומר למגמת ההתפתחות של העברית כיום ולתופעות לשון קרובות הצומחות על אותו הרקע.

בבחירת טקסטים ובדיון בהם לא נפקד מקומם של **ההקשר הנסיבתי** ושל **ההקשר החברתי והתרבותי** המשפיעים על עמדת הכותב, על רמת הלשון ועל אוצר המילים שהוא בוחר בהם, על אורך הטקסט, על הדוגמאות שהוא מביא ועוד. יודגש שהמושג "הקשר" אינו שייך רק לטקסטים כתובים אלא גם ללשון הדיבור. בכתיבה יש לשאוף שהמטלה תכלול הקשר אותנטי ורלוונטי למציאות חייהם של התלמידים ותהיה מכוונת לנמענים פוטנציאליים אמיתיים ככל האפשר. זאת כדי לעודד את ההנעה (המוטיבציה) של התלמידים לכתיבה.

את פרקי הלשון יש ללמד, במידת האפשר, בזיקה לטקסטים בהיקפים שונים, לרבות טקסטים זעירים (כותרת, פתגם, סיסמה) מתוך העיקרון של הלשון המשרתת את הטקסט. יודגש כי בתרגול ובהיבחות יש מקום גם לעיסוק ממוקד בלשון שלא מתוך הטקסט השלם בהכרח. במקרה זה יש חשיבות להבנה מעמיקה של הרכיבים הלשוניים ולתרומתם לפיתוח המודעות הלשונית של הלומד.⁵

1.4.2 מיזוג מידע בקריאה ובכתיבה

המיומנות מיזוג מידע ממקורות אחדים עומדת בבסיס האוריינות האקדמית, והיא תנאי חיוני לרכישת דעת ממקורות שונים (שריג, 1991). מיזוג המידע מאפשר ללומד להתמודד עם כמויות גדולות של מידע כדי ליצור **תובנות חדשות**. לצד הדרישות הקוגניטיביות של הקריאה, המיזוג כרוך גם בייצוג המידע באמצעות כתיבה תוך שימוש במבנים לשוניים ההולמים את המשמעויות הלוגיות העומדות בבסיס המטלה (עמיר ואתקין, 2016).

המונח מיזוג עשוי להתייחס למשימות שונות החל ב**זיהוי קשרים ויחסים** בין פרטי המידע המופיעים במקורות השונים (לדוגמה קשרים של ויתור וניגוד, הוספה, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט), בין שני משפטים סמוכים באותו המקור, דרך **הבנת הקשר** בין כמה פסקאות וכלה בזיהוי

⁴ על העקרונות הנוספים בתוכנית הלימודים בעברית קראו [בתוכנית הלימודים \(2003\)](#)

⁵ ראו סעיף 1.3 לעיל.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

הזיקות בין פיסות מידע בטקסטים שונים. כבר בראשית כיתה ז יש צורך בהוראה מפורשת של פעולות מיזוג מידע ברמת המשפט, הפסקה והטקסט ובממדי הבנה שונים.

במשימות שיש בהן פעולות מיזוג רמת הקושי נקבעת ממספר פיסות המידע שיש לבחון, מכמות המידע המתחרה, ממידת הבלטת המידע ומאופי הטקסט: ככל שהתוכן מוכר פחות ומופשט יותר וככל שהטקסט ארוך ומורכב יותר, כך המשימה קשה יותר.

עוד על כתיבה ממוזגת קראו בסעיף 1.2.

1.4.3 קריאה ביקורתית

יעד מרכזי בלימודי שפה ואוריינות היה תמיד חינוך לקריאה ביקורתית, והוא עולה בקנה אחד עם **חינוך לחשיבה**, אחד היעדים המרכזיים של המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך. כיום, עם העלייה בכמות וברבגוניות של המידע שהקורא מתמודד איתו, גוברת חשיבותה של הקריאה הביקורתית, ויותר מתמיד הקורא חייב לדעת לבחור את מקורות המידע ולהעריך את איכותם ואת מהימנותם.

כשהקוראים מְבנים משמעות בטקסטים שונים רציפים ושאינם רציפים הן בדפוס והן בפלטפורמות דיגיטליות, הם נוקטים תהליכים, אסטרטגיות ומיומנויות שונים כדי להבין את הטקסט. אחת מן האסטרטגיות היא **ההבחנה בין עובדה לדעה**. הבחנה זו עשויה לסייע לקורא להבחין בחדשות כזב ובמידע מוטעה וכן לזהות מידע תקף, עדכני, מדויק ומהימן. אגב כך חשוב לעמוד עם התלמידים על עמדות "מחופשות" ועל עמדות המוצגות כעובדות (כמו פרסומות וטקסטים שכוועיים "המתחפשים" לטקסטים מידעיים). כמו כן יש לעמוד על הבחנה בין הצגה אובייקטיבית לבין הצגה סובייקטיבית של נקודות שונות בטקסט.

התהליכים, האסטרטגיות והמיומנויות הללו צריכים להיות אבני היסוד בתכנון תהליכי הוראה למידה הערכה.

1.5 הוראת עברית בסביבות מקוונות ייעודיות של moodle

הסביבות המוצעות למורים לעברית הן סביבות moodle של משרד החינוך וכוללות מערכת LMS (ניהול למידה למורה). חומרי הלמידה בסביבות הם **פיתוח של הפיקוח על הוראת העברית ומותאמים לתוכנית הלימודים בעברית**.

- "קיוון העברית" בחטיבת הביניים. הסביבה כוללת מערכי הוראה, תרגול ולמידה עצמית, וכן מבחנים להערכה וחומרי עזר נוספים למורה עלפי שכבות הגיל: כיתה ז, כיתה ח וכיתה ט.

- תלקיט 30% – הערכה חלופית בחטיבה העליונה. הסביבה כוללת תבניות ותשתיות לבניית תלקיט ותרגולים מקוונים בנושאי הלשון בהיקף 30%.

- כתיבה ממוזגת – סביבה המציעה מערכים סגורים ופתוחים להוראת כתיבה ממוזגת.

מאפייני הלמידה בסביבות המקוונות:

- ✓ זמינות ומקום: הלמידה בסביבות מתאפשרת בכל זמן ומכל מקום.
- ✓ גמישות: הלמידה מאפשרת גמישות והתאמה לצרכים הייחודיים של המורה והתלמידים
- ✓ דיפרנציאליות: הסביבה מזמנת הוראה המותאמת לכל תלמיד/קבוצה/כיתה
- ✓ שיתופיות: הסביבה תומכת ביישום למידה שיתופית בתוך בית הספר ומחוצה לו
- ✓ למידה עצמאית
- ✓ משותף וניהול למידה: הסביבות אפשרות מתן משוב והפקת דוחות למידה והתקדמות.

דרישות

כל בית-ספר מתבקש לבדוק אם קיימת הטכנולוגיה המתאימה שתאפשר הטמעה מיטבית של התוכנית (חשוב להיוועץ במדריכי התקשוב), לפי הפירוט להלן:

- מעבדת מחשבים / עגלות מחשבים או אמצעי קצה אישי לכל תלמיד המחובר לרשת האינטרנט, לרבות טלפונים חכמים

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

- אינטרנט בפס רחב
- איש/אשת קשר טכנית/ למתן מענה לבעיות טכניות וכן לטיפול בהזדהות האחידה למורים ולתלמידים.
- ההיערכות ללמידה שאינה בתוך בית הספר מחייבת, כמובן, הימצאותה של תשתית זאת גם בבית התלמיד.

לפרטים נוספים, למידע ולהזמנת הסביבות לחטיבת הביניים – ראו [כאן](#).
לפרטים נוספים, למידע ולהזמנת הסביבות לחטיבה העליונה – ראו [כאן](#).

למידע נוסף יש לפנות ליעל נזר ynezer@gmail.com

1.6 מטרות ויעדים בהוראת העברית

- שיפור הכשירות האוריינית הדבורה והכתובה בשפת האם עברית על-פי [תוכנית הלימודים](#) עברית ובהתאמה ליעדי משרד החינוך [ודמות הבוגר 2030](#)
- צמצום פערים לימודיים שנוצרו בגין העדר שליטה במיומנויות קריאה וכתובה.
- טיפוח עניין וסקרנות כלפי הלשון בכלל וכלפי הלשון העברית ודרכי השימוש בה בפרט
- הוקרת הלשון העברית על רבדיה מתוך הבנת ערכה הרוחני לעם היהודי ומתוך הבנת תפקידה המרכזי בתהליך התחייה הלאומית
- טיפוח מודעות למבנה השפה ולשימושיה בהקשרים שונים בשיח הדבור ובשיח הכתוב
- טיפוח הכשירות הלשונית של התלמידים ושימוש תקין בלשון
- שילוב התקשוב בהוראת העברית, לרבות הכלים הדיגיטליים הרלוונטיים לתחום הדעת
- גיוון בדרכי הערכה חלופיות והטמעת התלקיט בתהליך ההוראה-למידה
- שיפור עמדות התלמידים כלפי המקצוע עברית
- שילוב טקסטים מסוגים שונים ומתחומי דעת שונים בשיעורי העברית: הבנה, הבעה ולשון לשם תרגול והטמעה של המיומנויות האורייניות בקריאה, בכתובה, בדיבור ובהאזנה ושל הנושאים הלשוניים
- שילוב של מיומנויות אורייניות בשיעורי המקצועות השונים בבית הספר

2. חטיבות הביניים

חטיבת הביניים היא צומת מרכזי בכל הנוגע לעיסוק בשפה לצורכי למידה. המעבר מבית הספר היסודי לחטיבת הביניים מאופיין במעבר ממסגרת לימודית הכוללת מספר מצומצם יחסית של תחומי דעת למסגרת אקדמית למחצה, המאופיינת במספר רב של מקצועות, אשר מלמדים אותם מורים מומחים בתחומם. לצד האוריינות הלשונית הכללית (**האוריינות הגנרית**) הולכת ומתחדדת האוריינות הייחודית לתחומי הדעת (**האוריינות הדיסציפלינריות**), וזהו האתגר הגדול של כלל המורים בחטיבת הביניים ושל המורים לעברית בפרט. בתוך כך שיעורי העברית מעמיקים את הידע המטה-לשוני ומבקשים לתת בידי התלמיד כלים להבנה מעמיקה של המערכת הלשונית בשפה העברית, הבנה שתשריש אצל הלומד שפה רהוטה ותקנית בדיבור ובכתיבה ותסייע בקריאה ובהבנה של טקסטים מורכבים ומגוונים.

2.1 כישורים אורייניים חוצי תחומי דעת – שלהב"ת בראייה בית-ספרית

המקצוע "עברית" קשור בכל מקצועות הלימוד בבית הספר. כישורי ההבנה וההבעה המטופחים בלימודי העברית משמשים את הלומד בכל מקצועות הלימוד. הוא הדין במה שנוגע לכתיבת עבודות, לחלופות בהערכה, לניסוח דברים בכתב ובעלפה בסיטואציות שונות בחיי היומיום וכיוצא בזה. שילוב האוריינות בתחומי הדעת השונים מושתת על עקרונות של שיתוף פעולה עימם מן ההיבט האורייני ותומך ביצירת קשרים הדוקים בין המורים לעברית לבין המורים בתחומי הדעת האחרים כדי לפתח שפה משותפת בכל הקשור לעיסוק במיומנויות הלשון, הבנת הנקרא וההבעה בכתב ובעל-פה.

ראייה מערכתית חשובה ביותר להטמעת עקרונות שלהב"ת בתחומי הדעת. עקרונות שלהב"ת יכולים להתבטא באופנים שונים, כגון מיזמים בין-תחומיים שהציר המארגן שלהם הוא אורייני; יישום ההיבט האורייני כפי שמופיע בתוכניות הלימודים בתחומי הדעת; בחירת מיומנויות חוצות תחומי דעת ועוד. **אופני ההערכה החדשים במסגרת התחדשות הלמידה במקצועות המחר (המטלות הגנריות במהלך הלמידה ועבודת הגמר בכיתה י"ב) מחייבים הטמעת כישורים אורייניים חוצי דיסציפלינות על פי עקרונות שלהב"ת**

יש למסד ישיבת צוות קבועה המשותפת לצוותי המורים לעברית ולצוותים במקצועות רבייהמלל, לתחומי הדעת הנבחרים או לנציגי הצוותים הללו על פי אחד מהדגמים המוצעים בעקרונות שלהב"ת. חשוב שבית הספר יצרף מורים מובילים (כגון רכזי מקצוע) בתחומי הדעת האחרים להדרכה הבית-ספרית. כמו כן, חשוב שהאחראי על הפדגוגיה בבית הספר יהיה שותף לתכנון ההדרכה הבית-ספרית וישתתף במפגשי ההדרכה. המידע על ההדרכה הבית-ספרית ועל שילובם של מורים מתחומי הדעת השונים מופיע ב**פורטל הפדגוגי**.

לפרטים נוספים על יישום עקרונות שלהב"ת בראייה הבית-ספרית יש לפנות ל**ד"ר עליזה עמיר**

2.2 הדגשים כלליים לתוכנית הלימודים בחטיבת הביניים

- החומר הנלמד הוא **ספירלי ומצטבר**: בכל שכבת גיל נכללים תוכני הלימוד מהשנים הקודמות. הנושאים מצוינים על-פי שכבת הגיל לצורך **הקניה ולמידה מפורשות** של המיומנויות או של הנושא הלשוני. רמת המורכבות של הטקסטים כמו גם מורכבות המיומנויות תעלה עם שכבת הגיל.
- התכנים מוצגים על-פי תחומי השפה, אולם הוראת שפה מחייבת את **השילוב בין התחומים**. כך למשל הקריאה והדיון חייבים להיות בסיס לכתיבה, מיומנויות בכתיבה תמיד יהיו בסיס לפרזנטציה וכדומה. גם הידע על הלשון יילמד ויתורגל לעיתים במבודד ולעיתים בהקשרים מתאימים של הוראת הבנת הנקרא והכתיבה.
- חשוב להבחין בין הוראה והקניה מפורשת של המיומנויות או הנושא ותרגולם במבודד לבין תרגול כולל דוגמת מיצ"ב או משימות מפמ"ר.
- התכנים מוצגים כרשימת נושאים ומיומנויות על-פי חטיבות הגיל, אך בבניית תוכנית העבודה מומלץ להציג את הנושאים המרכזיים לצד הנושאים המשרתים אותם: לדוגמה, הבחנה בין עובדה לבין דעה תחת איתור טענה הכותב, נסיבות השיח כחלק מהמודעות לנמען וכדומה.
- לרשות המורים עומדים מבחני מיצ"ב, מבחן אוריינות ח, מבחני מפמ"ר ומחווניהם. כדאי להשתמש בהם לצורך מיפוי שליטת התלמידים במיומנויות ובניית תוכנית עבודה ממוקדת נתונים. המבחנים מופיעים באתר **ראמ"ה** וב**פורטל** הפדגוגי.

- הנושאים המופיעים בכל שכבת גיל הם **דרישות הסף** לשכבת הגיל, על כן התלמידים ייבחנו גם בנושאי הלימוד שנכללים בשכבות הגיל הצעירות יותר. הנושאים שלא נלמדו בשכבות הגיל המוקדמות בגלל מציאות הלמידה בצל קורונה ייכללו בתוכנית העבודה השנתית בהתאם למרכזיותם וחשיבותם כנושאי ליבה. בכיתות מתקדמות או לתלמידים מתקדמים בכיתה מומלץ להנגיש תכנים ברמה גבוהה יותר.

2.3 מיומנויות אורייניות חוצות גיל בחטיבת הביניים

- מיומנויות הנגזרות מהתהליכים הקוגניטיביים בקריאה: **איתור מידע ואחזור, פרשנות והיסק והערכה ביקורתית ורפלקציה**. לפרוט המיומנויות ראה [סעיף 1.1](#).
- **אסטרטגיות קריאה** בדגש על "כניסות" שונות לטקסט ו"קריאות" שונות של טקסט: קריאה מרפרפת, קריאה מעמיקה, תהליכי קריאה במודל מעלה-מטה ובמודל מטה-מעלה.
- **איתור מידע משותף או מתחרה** בתוך הטקסט או בין טקסטים שונים ומיזוג מידע מטקסטים דבורים וכתובים, רציפים ובלתי רציפים, כולל טקסטים חזותיים (בזיקה לסוגי הטקסטים ולהיקפים הנדרשים בכל שכבת גיל)
- **חיפוש מושכל** אחר מקורות מידע אמניים ומהימנים ברשת, פיתוח **אוריינות מידע**
- **כתיבה תהליכית** המבוססת על הקשרים אותנטיים וטבעיים תוך שימוש מושכל בתשתיות ידע (כגון מאמרים, סרטונים וכדומה) ומודעות לנמען.
- **שילוב תקשוב** בצורה מושכלת המקדמת את תחום הדעת. **סביבות מתוקשבות** להוראת עברית.
- שילוב דרך קבע של מיומנויות ה**בעה בעלפה** כשהן מטרה לכשעצמה (על פי נושאי הלימוד המפורטים בהמשך) וכשהן אמצעי בהוראת התחומים הנוספים, כגון דיון מובנה בנושא הטקסט, הבעת עמדה בנושא הכתיבה או פרזנטציה. משימות להקניית מיומנויות הבעה בעלפה – [כאן](#).
- עיסוק מתוכנן ומזדמן באוצר המילים בכל ענפי השפה: בהוראת הבנת הנקרא, ההבעה בכתב, ההבעה בעל פה והדקדוק.

2.4 פירוט המיומנויות האורייניות הנבדקות בהבנת הנקרא – [כאן](#).

2.5 תוכנית הלימודים לחטיבת הביניים עלפי שכבות הגיל: מפרט תכנים,

עקרונות והדגשים – [כאן](#)

2.6 מחוונים להערכת כתיבה – [כאן](#)

2.7 כלים להערכה ולמיפוי

ראמ"ה והפיקוח על הוראת העברית מעמידים לרשות בתי הספר כלי הערכה פנימיים איכותיים המותאמים ליעדים בתכניות הלימודים ומאפשרים הערכה של היבטים פדגוגיים מגוונים. לכלי ההערכה יש מחוונים מפורטים המאפשרים למורים להעריך את איכות תשובות התלמידים ולנטר את התהליך הלימודי.

לרשות המורים עומד [הקטלוג הדיגיטלי](#), ובו מגוון כלי המיפוי המיועדים להעברה פנימית. מומלץ לקרוא את העקרונות וההמלצות להערכה הפנימית במהלך השנה – [כאן](#).

תחילת השנה

לרשותכם [כלים למיפוי הידע והמיומנויות](#) של תלמידי **כיתות ז-ט** לצורך תכנון הוראה מיטבי ברמת התלמיד, הקבוצה והכיתה. נוסף על כך, עבור **תלמידי כיתה ז בבתי ספר שבתוכנית אל"ה**, לרשותכם [מבדק עמ"ת](#) שנשלח לבתי הספר בתחילת השנה וזמין גם להעברה ממוחשבת באמצעות מערכת מודל של משרד החינוך.

מהלך השנה

לרשותכם [מגוון כלים](#) שיסייעו לכם בתהליכי ההערכה במהלך שנת הלימודים.

- [כלים למיפוי הידע והמיומנויות](#) של תלמידי **כיתות ז-ט** לצורך תכנון הוראה מיטבי ברמת התלמיד, הקבוצה והכיתה.
- יחידות ההערכה המתמקדות ב**הבנת הנקרא** ו**הבנעה בכתב**. היחידות יכולות לשמש למיפוי הידע והמיומנויות של התלמידים לצורך תכנון הוראה מיטבי.
- [יחידות ההערכה ממוקדות מיומנויות](#) ובהן מקבצי טקסטים ויחידות הוראה-הערכה הממוקדות במיומנויות ספציפיות, כגון הבנת רעיון מרכזי, הבנת טענה מרכזית, הבנת גורמים לתופעה והשלכותיה, עריכת השוואה, מיזוג מידע ועוד. יחידות נוספות יתפרסמו בהמשך.
- משימות מפמ"ר לכיתות ז-ט ומבחני המיצ"ב מהשנים שעברו עומדים לרשות המורים במרחב הפדגוגי למורים לעברית – [כאן](#).
- יחידות הערכה מחודשות לקידום **הקריאה המדויקת בקול** ויחידות חדשות לקידום מיומנויות **פרזנטציה** – [כאן](#).

2.7.1 מבחן אסי"ף, אוריינות שפה עברית ח – תמונת מצב⁶ – כאן

המבחן באוריינות לשונית בעברית (הבנת הנקרא) נועד לבדוק את המיומנויות בעברית של תלמידים בתחילת כיתה ח בהתאם למסמך מיומנויות דמות הבוגרת והבוגר 2030 ועל פי עקרונות שלהב"ת. מתכונת זאת נובעת מהצורך לקדם את אוריינות השפה בתחומי דעת נוספים. מיומנויות הבנה והבנעה הן חלק מהמיומנויות שבוגר המערכת צריך לרכוש במהלך שנותיו בבית הספר. נוסף על כך, יש רצון לקדם שיח בקרב צוותי ההוראה בבית הספר ודיאלוג בין תחומי הדעת על אודות המיומנויות האורייניות.

במבחן ייבדקו **מיומנויות אורייניות גנריות** המשותפות לתחומי דעת שונים לצד **מיומנויות אורייניות דיסציפלינריות** הייחודיות לכל אחד מהם. הטקסטים במבחן יהיו טקסטים אותנטיים ככל האפשר, הדומים לטקסטים הנלמדים במקצועות השונים, למשל היסטוריה, גאוגרפיה, ספרות, ומדעים. בכל שנה ייבחרו טקסטים מתחומי הדעת השונים, כך שיהיה גיוון בין תחומי הדעת במהלך השנים. המבחן אינו מתבסס על ידע קודם של התלמיד בתחומי הדעת, אך תיכנס שליטה במיומנויות אורייניות גנריות ודיסציפלינריות הנלמדות בתחומי הדעת השונים לרבות בלימודי שפת האם.

⁶ יש שהמבחן יופיע באתרים ובמסמכי המשרד השונים בשם "מבחן אסי"ף – אוריינות שפה לכיתה ח"

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

המבחן החדש יזמן יישום מערכתי של עקרונות שלהב"ת. הוא יאפשר למורים לבנות קהילות לומדות בבתי הספר ולקבל על עצמם אחריות משותפת להטמעת המיומנויות האורייניות שייבדקו במבחן.

הנחיות והדגשים:

- המבחן באוריינות שפה לכיתה ח מתמקד בהערכת הבנת הנקרא, כמפורט במסמך למורה "מפרט התכנים למבחן" (יישלח לבתי הספר ויפורסם באתר "ראמה"). הערכת המבחן תהיה חיצונית.

בשנה"ל תשפ"ג יתקיים המבחן ביום ג', ב בשבט תשפ"ג, 24 בינואר 2023.

- אין נדרשת היערכות מיוחדת לקראת העברת המבחן הפנימי בבית הספר. הוראה מעמיקה ואיכותית על-פי תוכניות הלימודים ותוכניות העבודה היא דרך ההיערכות הנכונה. לכן, אין לפגוע בשגרת הלימודים לצורך הכנה מיוחדת לקראת המבחן.
- נוסף על מיומנויות הבנת הנקרא שיוערכו במבחן המפורט לעיל, תוערך ההבעה בכתב של התלמידים ביחידת הערכה נפרדת ובה משימת כתיבה. משימת הכתיבה, שמהווה משימת המשך למבחן, מבוססת על הטקסטים שהתלמידים יקראו במבחן. מוצע להעביר את משימת הכתיבה כמה ימים לאחר המבחן בשיעורי שפת-האם (עברית וערבית). יצוין כי גם בעתיד תהיה מטלת הכתיבה מטלה בית-ספרית הנפרדת מן המבחן החיצוני.

קישור למפרט הבחינה באוריינות שפה לכיתה ח באתר ראמה"ה – כאן.

נוסף על מבחן אוריינות שפה, שבו ייבחנו כלל תלמידי כיתה ח, עשויים להתקיים מבחנים מדגמיים בעברית גם לקראת סוף שנת הלימודים (בחודש מאי) בכיתות ח-ט. התלמידים בבתי הספר שיידגמו ייבחנו בהבנת הנקרא, בכתיבה ובלשון על-פי תוכנית הלימודים המפורסמת בחוזר זה. מידע על ההערכה המדגמית המשתנה הזאת במסגרת מערך ההערכה הכולל של "תמונת מצב" במקצועות היסוד בחטיבת הביניים יפורסמו בחוזר המנכ"לית במהלך השנה.

3. החטיבות העליונות

3.1 ארגון הלמידה בחטיבה העליונה ופריסת שעות הלימוד

ארגון הלמידה מעמיד את הבחירה בין מוקדי ההעמקה השונים בתוכנית הלימודים. בכל אחת מן האפשרויות יילמדו הבנת הנקרא, הבעה בכתב, תחביר ומערכת הצורות. 30% מתוכנית הלימודים כוללים פרקים בהבנה ובהבעה, כולל תהליכי הכתיבה (הציר האורייני), ופרקים נבחרים מאחת המערכות הלשוניות: תחביר או צורות. השליטה בתכנים הללו תיבחן בדרכי הערכה שונות, והציון יהיה 30% מציון הבגרות של התלמיד. 70% מתוכנית הלימודים כוללים את הוראת הציר האורייני בדגש על כתיבה ממוגזת והוראה מקיפה של המערכת הלשונית השנייה החל בכיתה י (עם סיום הוראת תוכני 30%) ועד לבחינת הבגרות בכיתה יא או בכיתה יב. התכנים הללו נכללים במפרט התכנים לשאלון הבגרות החיצוני, והציון בו (בשקלול עם הציון השנתי "המגן") יהיה 70% מציון הבגרות של התלמיד.

הנושאים הנלמדים בתוכנית 30% יילמדו בפרק זמן של 30% מסך שעות ההוראה לשתי יחידות הלימוד בחטיבה העליונה י-יב, כלומר בהיקף של כ-55 שעות לכיתה ה'לומדת שלוש ש"ש במשך שנתיים י-יא. עולה אפוא שבמהלך כיתה י נלמדים תכנים הכלולים בתוכנית 30% ובתוכנית 70%.

בתי ספר שיבחרו להורות את התוכנית ל-30% אחרי בחינת הבגרות בשאלון החיצוני, יהיו חייבים לתכנן את לוח הזמנים כך שיהיה אפשר לקיים תהליכי כתיבה ואירועי הערכה בית-ספריים ראויים בהיקף של 55 שעות לפחות.

חלוקת התכנים ל-30% ול-70% מאפשרת למורים את הבחירה במידת ההעמקה המתאימה לדפוסים ההוראה שלהם ואת הבחירה במערכת המתאימה לנטיית ליבם ולאופי הכיתה. **בשום מקרה לא ילמד התלמיד רק מערכת לשונית אחת**, ולא יתאפשר מעבר מאפשרות אחת לאפשרות שנייה במעבר שבין כיתה י לכיתה יא או יב. בתוך כך, בחירת התכנים מחייבת את התלמיד בבחינת הבגרות. **תלמיד יחויב לענות בבחינת הבגרות על החטיבה הלשונית שלמד בכיתה**. עם זה, בחירת מסלול מסוים אינו מחייב את כל הכיתות בשכבה, ותיתכן כיתה אחת במסלול העמקה א וכיתה אחרת במסלול העמקה ב, ובתנאי שכל תלמיד ילמד בסופו של דבר את שתי המערכות הלשוניות.

חישוב הציון הסופי

הציון הסופי בתעודת הבגרות הוא שקלול של 30% הציון הבית-ספרי בתוכנית ה-30% ו-70% הציון בבחינת הבגרות על תוכנית ה-70%. הנוסחה לחישוב הציון הסופי היא זאת:

$$30\% \text{ הציון הבית-ספרי} - \text{תלקיט (30\%)} + 21\% \text{ הציון השנתי (=מגן)} + 49\% \text{ ציון בחינת הבגרות}$$

פריסת השעות על פני שנות הלימוד בכיתות י-יב בהתאם למוקדי ההוראה השונים⁷

מיזם הכתיבה מוקד לשוני: צורות או תחביר		אפשרות ב מוקד לשוני: תחביר		אפשרות א מוקד לשוני: צורות		כיתה
י	יא-יב	י	יא-יב	י	יא-יב	
40-30 שעות	כ-40 שעות	40-30 שעות	כ-40 שעות	40-30 שעות	כ-40 שעות	הבנה ובהבעה
על פי אפשרות א או ב, לבחירת המורה		כ-25 שעות		כ-15 שעות	כ-40 שעות	צורות
		כ-15 שעות	כ-40 שעות	כ-25 שעות		תחביר

* במהלך כיתה י נלמדים התכנים הכלולים בתוכנית 30% ומקצת מהתכנים הכלולים בתוכנית 70%

⁷ פריסת השעות מותאמת להקצאת שלוש ש"ש לפחות בכיתה י.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל-יסודי

להלן פריסת השעות על-פי האפשרויות השונות:

אפשרות א – מוקד לשוני: צורות

- **כ־50 שעות להערכה בית-ספרית בכיתה י בתוכנית 30%:**
 - כ־25 שעות להוראת נושאים נבחרים **בתחביר** כמפורט בהמשך החוזר
 - כ־25 שעות (מתוך 40 שעות בסך הכול) להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבת הטעון בזיקה לטקסטים ולתשתיות מידע וידע
- **כ־100 שעות להערכה חיצונית (השאלון החיצוני) בכיתות י-יא בתוכנית 70%:**
 - כ־55 שעות על פני כל שנות הלימוד (כ־15 שעות לימוד בכיתה י וכ־40 שעות לימוד בכיתה יא או יא-יב) להוראת **מערכת הצורות** באופן מקיף
 - תקינות בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס תילמד בשעות הלשון.
 - כ־50 שעות להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבה ממוזגת

אפשרות ב – מוקד לשוני: תחביר

- **כ־50 שעות להערכה בית-ספרית בכיתה י בתוכנית 30%:**
 - כ־25 שעות להוראת נושאים נבחרים **במערכת הצורות** כמפורט בהמשך החוזר
 - כ־25 שעות (מתוך 40 שעות בסך הכול) להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבת הטעון בזיקה לטקסטים ולתשתיות מידע וידע
- **כ־100 שעות להערכה חיצונית (השאלון החיצוני) בכיתות י-יא בתוכנית 70%:**
 - כ־55 שעות על פני כל שנות הלימוד (כ־15 שעות לימוד בכיתה י וכ־40 שעות לימוד בכיתה יא או יא-יב) להוראת **תחביר** באופן מקיף
 - תקינות בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס תילמד בשעות הלשון.
 - כ־50 שעות להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבה ממוזגת

הערות כלליות לאפשרויות א ו-ב:

- במהלך כיתות י-יב יש ללמד לפחות שש שעות שהן סך השעות המינימלי לשתי יחידות הלימוד (70%+30%) כשלפחות שלוש ש"ש יילמדו בכיתה י. **מומלץ כי מנהלים אשר נהגו להקצות שעות נוספות להוראת העברית ימשיכו להקצותן מאחר שתחום העברית משמש מסד לכל תחומי הדעת.** בעקבות מפגשים עם מורים ועם קבוצות מיקוד הקפדנו על הלימה שבין תוכני הלימוד והדרישות למסגרת השעות להוראת העברית בכיתות י-יב. בבתי ספר שבהם מלמדים מעל שש ש"ש לשתי היחידות יש לפרוס את השעות בהתאמה. הקצאה של פחות משלוש ש"ש לכיתה בשנה תפגע ביכולת לייצר למידה מעמיקה ומשמעותית.
- עקב הספירליות המאפיינת את תחום הדעת עברית, ובייחוד את פרקי ההבנה וההבעה, תיתכן חפיפה בין התכנים בתוכנית 30% לתכנים בתוכנית 70%. ההבחנה תתבטא במורכבות הטקסטים לקריאה, במורכבות תהליכי הכתיבה ובהיקפיה. בתוך כך, חפיפה שכזאת תאפשר למידה של אותן המיומנויות לאורך זמן. כך, לדוגמה, מיומנויות של מיזוג מידע יוטמעו כבר במהלך הוראת כתיבת הטעון, הנשענת על כמה מקורות מידע.
- ההבחנה בין תחומי השפה המוצגת בטבלה לעיל נועדה להצביע על הזמן היחסי שיש להקדיש לחלק הלשוני ולחלק האורייני. **אין לפצל בין מורים שונים את שעות ההבנה וההבעה ושעות**

הלשון באותה שנת לימודים. את התכנים הלשוניים יש ללמד בהקשר של טקסט במידת האפשר, וכן להדגים את השימוש בהם על פי טקסטים שונים.

- ציון הבגרות במקצוע העברית ישוקלל מציון ההערכה הבית-ספרית (30% מהציון הסופי) ומהציון הסופי על השאלון החיצוני (70% מהציון הסופי, על פי החישוב: 21% ציון שנתי + 49% ציון שאלון הבחינה).
- בכל שלבי ההוראה ישולבו העקרונות של הלמידה המשמעותית, המדגישים את העניין, החוויה, ההתנסות, החקר, המיומנויות והערכים.

3.2 מפרט התכנים להערכה בית-ספרית והדגשים להוראה – 30% : סמל 11283 – כאן

3.3 מפרט תכנים להערכה חיצונית – 30% : סמל שאלון 11282 – כאן

3.4 מפרט תכנים להערכה חיצונית והדגשים להוראה – 70% : סמלי שאלונים: 11281, 11241, 11267, 11247, 11271, 11231 – כאן

3.5 מפרט תכנים להוראה ולהערכה והדגשים להוראה בחינוך הטכנולוגי מקצועי ובמפת"נים – 90 שעות לימוד. סמלי דיווח 11183 (דיווח פנימי) ו-11182 (בחינה חיצונית) – כאן

3.6 התאמות ההיבחנות לבעלי לקויות למידה ולנבחנים בחינוך המיוחד – כאן

3.7 התוכניות המקוונות הממירה בגרות: מיזם הכתיבה ולמידה

מקוונת הממירה בגרות

המדיניות הפדגוגית של משרד החינוך, המשתקפת ממסמכי דמות הבוגר 2030, מקדמת שינוי חינוכי שעיקרו מעבר מלמידה המדגישה שינון של ידע ללמידה המדגישה בין השאר מיומנויות, הבנה מעמיקה של התכנים ופיתוח חשיבה. ממדיניות זו מתחייב שינוי בדרכי ההוראה, הלמידה וההערכה הנהוגות בבתי הספר. התוכניות "מיזם הכתיבה" (הבעה והערכה באמצעות תיק עבודות) והלמידה המקוונת הממירה בגרות עולות בקנה אחד עם מדיניות זאת. התוכניות הן חלופות הערכה לשאלון 11281 ולהערכה הבית-ספרית 11283.

התוכניות פותחו בסביבה מקוונת, סביבת ה-moodle, הכוללת את הכלים הדיגיטליים המקדמים את הוראת תחום הדעת ותורמים משמעותית לתהליכי הבנת הנקרא והכתיבה, בדגש על תהליכי הוויסות, הטיוט, השכתוב והבקרה. מורים המעוניינים להוביל את תלמידיהם להיות כותבים המחזיקים במיומנויות המאה ה-21 ולטפח תלמידים קוראים וכותבים עצמאיים וביקורתיים, המודעים לפעולות החשיבה המתרחשות בעת הקריאה והכתיבה, מוזמנים להצטרף לקהילה הייחודית של המורים בתוכניות אלה.

למורים תינתן תמיכה בהוראת הכתיבה והערכה לצד תמיכה בפן הטכנולוגי בהדרכות פרטניות, הדרכות ארציות והשתלמויות מקוונות ייעודיות. על המורים המשתתפים בתוכניות להיות בעלי אוריינות דיגיטלית. קישור ללקט מתוצרי התלמידים בשנה"ל תשפ"ב - [כאן](#).

השתתפות בתוכניות מותנית ברכישת הדרכה.

• מיזם הכתיבה: כתיבה והערכה באמצעות תיק עבודות דיגיטלי

העיקרון המרכזי בהוראת הכתיבה קובע כי כתיבה היא תהליך ארוך טווח. תהליכי הכתיבה במיזם, המדגיש עיקרון זה, מובילים לכתיבה טיעונית (ארגומנטטיבית) משמעותית רחבת היקף, המבוססת על תשתיות ידע, על שימוש מושכל במקורות מידע והסתמכות עליהם. המיזם מקדם עיסוק מעמיק בכתיבה בנושאים המעניינים את הלומדים בו והנוגעים להם בפן הערכי והרגשי: הוא מאפשר בחירה בנושאים הקרובים לליבם ורלוונטיים לחייהם האישיים. הקשר האישי לנושאים הנוגעים בעצמותיהם של התלמידים יוצר הניעה (מוטיבציה) לכתיבה משמעותית בנסיבות אותנטיות.

במיזם שתי יחידות הוראה מובנות שתוצריהן בכתב ובעלפה מהוות חלופה לחלק ההבנה וההבעה במקצוע עברית. היחידה הראשונה בכיתה י מחליפה את דרישות ההבנה וההבעה בתלקיט ב' 30% ובמרכז מיזוג מידע לשם כתיבת טיעון. היחידה השנייה בכיתה יא, אשר מעמיקה בכתיבת טיעון למטרות אותנטיות, ממירה את ההיבחות בפרק ההבנה וההבעה בבחינת הבגרות החיצונית. תלמידי המיזם ייבחנו בבחינת הבגרות בסמל שאלון 11271 אשר יכלול רק את פרקי הלשון. בהוראת פרקי הלשון ובהיבחות בהם אין שינוי. כל מורה יבחר איזה מפרקי הלשון יילמד בתוכנית 30% ואיזה יילמד בצורה מעמיקה לקראת בחינת הבגרות.

• למידה מקוונת הממירה בגרות (קורס ממיר בגרות)

הלמידה המקוונת הממירה בגרות מתקיימת בשני צירים משלימים: הציר האורייני, כפי שנלמד במיזם הכתיבה והציר הלשוני, הכולל למידה מעמיקה של תחומי הלשון (תחביר וצורות גם יחד) בהקשרים חברתיים ותרבותיים שונים ומגוונים. בפרק הלשון נבחן כיצד הסוגיות הלשוניות גם משתקפות בבחירות שונות בציר האורייני.

ההוראה בתוכנית קיוון הלמידה משלבת הוראה מקוונת יחד עם הוראה פנים אל פנים. משך הלימודים הוא שנתיים לפחות (ארבע מחציות), וציון הבגרות מדווח כציון אחד בסמל שאלון 11288. ציון זה מורכב משקלול של תרגילים (חלקם נבדקים במערכת באופן אוטומטי), מטלות חקר, מהלכי כתיבה ומשימות מסכמות.

לפרטים על מיזם הכתיבה הדיגיטלי בחטיבה העליונה יש לפנות **לאהובה דור**,

מדריכה ארצית – תוכנית המיזם

ahuva07@gmail.com

לפרטים על הלמידה המקוונת הממירה בגרות יש לפנות **לענבל גורן**,

מדריכה ארצית – למידה מקוונת הממירה בגרות

goreninbal@gmail.com

3.8 בחינת הבגרות המתוקשבת עתירת המדיה: סמלי שאלונים 11267,

11247

המזכירות הפדגוגית ביחד עם המנהל הפדגוגי, מנהל תקשוב, הטכנולוגיה ומערכות המידע מובילים מהלך של פיתוח בחינות בגרות מתוקשבות עתירות מדיה. הבחינות המתוקשבות משלבות פריטים עתירי מדיה, כגון דימוי אתרי אינטרנט, קטעי שמע, סרטונים ועוד וכן מזמנות למידה רב-חושה, חווייתית ורלוונטית ללומדים. מטרת המעבר להערכה מתוקשבת היא לעודד שימוש מיטבי בטכנולוגיה בלמידה והוראה כחלק מהתאמת מערכת החינוך למאה ה-21.

המורים שיצטרפו יחויבו להשתתף בהשתלמות מקוונת דיסציפלינרית (היבחות בבחינה עתירת מדיה בעברית) נושאת ציון בהיקף של 30 שעות. בהשתלמות תוצג סביבת ההיבחות, השלכות ההיבחות המקוונת עתירת המדיה על ההוראה והיכרות עם כלי תקשוב להוראה, לתרגול ולבניית מבחנים מתוקשבים.

התנאים הנדרשים להצטרפות לבחינות הבגרות המתוקשבות עתירות המדיה:

- **מחשב לכל נבחן.** על בית הספר לדאוג למחשב אישי לכל ילד להוראה, תרגול והיבחות.
 - **דרישות סף טכנולוגיות בית-ספריות.** הדרישות העדכניות יפורטו בקול הקורא למנהלים שיפורסם בראשית שנת הלימודים.
 - **הכשרת מורים.** מורים המגישים לבחינת הבגרות המתוקשבת עתירת המדיה בפעם הראשונה נדרשים להשתתף בהשתלמות מקוונת ייעודית למורים לעברית המגישים לבגרות עתירת המדיה. ההשתלמות היא בהיקף של 30 שעות ונושאת ציון.
 - **הכשרת טכנאי מחשב או רכזי תקשוב**
 - **תרגולים בסביבת ההיבחות.** תלמידים הניגשים לבחינה יתורגלו בסביבת ההיבחות לפחות שלוש פעמים במהלך השנה.
 - **מבחן הדמיה.** על בית-הספר להשתתף במבחן הדמיה בתחום.
- המשרד יעמיד לרשות בתי הספר והמורים את כל המידע הרלוונטי, התמיכה המקצועית והמענה השוטף.
- פרטים על אפשרות להצטרפות להיבחות בבחינה המתוקשבת עתירת המדיה בשנה"ל תשפ"ב יפורסמו בתחילת שנה"ל.

מפרט התכנים:

מפרט התכנים לשאלון 11267 זהה לשאלון 11281.⁸ עם זאת בטקסטים עשויים להיכלל מילים "חמות" וקישורים המאפיינים טקסטים דיגיטליים וכן סרטונים וקטעי שמע. גם השאלות תכלולנה סרטונים וקטעי שמע ובעתיד גם אפשרות להקלטת התשובות. נוסף על כך יעמדו לרשות הנבחנים כלי סימון ועריכה לטקסטים.

שימו לב: יש להבחין בין הבחינה המתוקשבת עתירת המדיה המיועדת לבתי הספר אשר בחרו להיבחן בה (סמל שאלון 11267) לבין המבחן המתוקשב במערכת ה-iTest המיועד לנבחנים לקויי למידה (סמל שאלון 11281).

⁸ ראו [סעיף 3.5](#).

3.9 תוכניות תמ"ר וחלוצי הערכה

תוכניות תמ"ר וחלוצי הערכה הן תוכניות הערכה ממירות בגרות. אלה תוכניות חינוכיות פורצות דרך המקדמות הערכה של תוכנית הלימודים הקיימת בדרכים ייחודיות של חלופות הערכה. כל אחת מהתוכניות מותאמת לצורכיהם השונים של בתי הספר, והן מבוססות על תפיסת עולם חינוכית ייחודית המקדמת למידה משמעותית.

אישור תוכנית בית-ספרית בתמ"ר או בחלוצי הערכה מותנה בעמידה בתנאי הסף המנהליים שקבע **האגף לחינוך על יסודי** (הכרה, שק"ד, ציונים) **ובאישור פדגוגי של מפמ"ר תחום הדעת** (בתוכנית תמ"ר נדרש גם אישור פדגוגי של אגף א' לפיתוח פדגוגי).

לקריאת הנוהל, לפרטים נוספים וליצירת קשר – קראו [כאן](#).

3.10 עבודות גמר בעברית: למידת חקר בהיקף 5 יח"ל

כתיבת עבודת גמר היא תהליך למידה משמעותי בדגש מחקרי. היא מתבססת על עקרונות הלמידה האוטנטית ומאפשרת התמודדות עם סוגיה לימודית מעמיקה ומאתגרת שמעבר לנלמד בבית הספר ובתוכנית הלימודים. תלמיד המעוניין בכך רשאי לכתוב עבודת גמר בהיקף חמש יחידות לימוד (כ-450 שעות) בלשון עברית על-פי הכללים והדרישות המקצועיות שנקבעו על ידי הפיקוח לעבודות גמר באגף לחינוך העל-יסודי. את הכתיבה ילווה מנחה אקדמי עצמאי המומחה לנושא. על התלמיד להתבסס על ידע מדעי עדכני ודרכי מחקר מדעיות. הגשת הצעה לעבודת גמר אפשרית החל בכיתה י לתלמידים אינטרניים בלבד.

[עבודה גמר בעברית](#) מיועדת לתלמידים המעוניינים להעמיק את ידיעותיהם בחקר השפה העברית, הבלשנות העברית וחקר השיח בעברית.

תלמידים (ומורים המבקשים לעודד את תלמידיהם לכתיבת עבודה) הזקוקים לעזרה במציאת מנחה אקדמי לכתיבת העבודה מוזמנים לפנות [לתומר בוזמן](#), מפמ"ר עברית.

לפרטים נוספים על עבודות גמר והליך הגשת הצעת העבודה היכנסו [לאתר](#) הפיקוח על עבודות הגמר. אפשר לפנות לממונות על עבודות הגמר מטעם המנהל הפדגוגי:

<https://pop.education.gov.il/final-projects/superior-words/>

3.11 שיפור ציון לנבחנים בשאלוני "העולם הישן"

הן בעולם הישן הן בעולם החדש ציון הבגרות בעברית הוא שקלול של שני סמלי שאלונים. נבחני משנה המבקשים לשפר ציון המשוקלל משאלוני "העולם הישן" ייבחנו בשאלון המקביל לשאלון שאותו ירצו לשפר, על-פי הטבלה.

נבחני המשנה רשאים לגשת לשני השאלונים או רק לשאלון אחד שאת ציונו ירצו לשפר. הציון בשאלון הרפורמה ישתקלל עם ציון השאלון המשלים ב"עולם הישן", לדוגמה: נבחן שייבחן בשאלון 11281 (לשיפור ציון משאלון 011108), ציונו ישוקלל עם הציון של שאלון 011107 הקיים במערכת.

נבחני משנה ניגשים ללא ציון שנתי בית-ספרי ("מגן").

עולם ישן טרום רפורמה	עולם חדש שאלוני רפורמה	אחוז ציון השאלון בציון הבגרות הסופי*
210,011107	11282	40%
211,011108	11281	60%
011115	11271	50%
212,011105	11272	40%
213,011106	11284	60%

* לבוגרי העולם הישן ישוקללו הציונים בשאלוני הרפורמה לציון הסופי במקצוע כמצוין בטבלה, בהתאם לשקלול שהיה נהוג בתעודת הבגרות על פי חובת הזכאות בעולם הישן.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העליסודי

3.12 מועדי הבחינות וסמלי השאלונים והדיווח

סמל	שם השאלון	אוכלוסייה	מועדי היבחנות או דיווח		
			חורף	קיץ	מועד ב
11281	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70%	נבחנים כלליים	✓	✓	✓
11241	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70% שאלון מותאם	נבחנים בשאלון מותאם	✓	✓	✓
11281 כו"ח	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70% שאלון מותאם כו"ח	כבדי שמיעה וחירשים		✓	ייבחנו ב' 11281 כללי
11267	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70% שאלון מתוקשב עתיר מדיה	נבחנים כלליים		✓	ייבחנו ב' 11281 כללי
11247	עברית: הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70% מתוקשב עתיר מדיה מותאם	נבחנים בשאלון מותאם		✓	ייבחנו ב' 11241 כללי
11282	עברית: הבנה, הבעה 30%	נבחני משנה ואקסטרניים	✓	✓	✓
11283	סמל דיווח על הציון הבית-ספרי 30%	נבחנים כלליים אינטרניים	✓	✓	
11287	סמל דיווח על תיק העבודות במיזם הכתיבה	נבחני המיזם		✓	
11271	עברית: לשון לנבחני תוכנית מיזם הכתיבה	נבחני המיזם	✓	✓	✓
11231	עברית: לשון לנבחני תוכנית מיזם הכתיבה שאלון מותאם	נבחני המיזם בשאלון מותאם	✓	✓	✓
11284	הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70% לעולים חדשים (+מותאם)	עולים חדשים ברמות א-ב	✓	✓	✓
11274	הבנה, הבעה ולשון, שאלון 70% לעולים חדשים	עולים חדשים ברמה ג ⁹	✓	✓	
11272	הבנה, הבעה ולשון, שאלון 30% לעולים חדשים	עולים חדשים נבחני משנה ואקסטרניים		✓	✓
11273	סמל דיווח על הציון הבית-ספרי 30% לעולים חדשים	עולים חדשים	✓	✓	
11183	חינוך טכנולוגי: ציון בית-ספרי על 90 שעות לימוד	חינוך טכנולוגי ומפת"נים		✓	
11182	חינוך טכנולוגי: שאלון מפמ"ר על 90 שעות לימוד במוסדות לא מוכרים	חינוך טכנולוגי ומפת"נים	✓	✓	
11288	עבודות חקר בהיקף 2 יח"ל וחלוצי הערכה	בתי הספר בתוכניות		✓	
11589	עבודת גמר בלשון עברית בהיקף 5 יח"ל	תלמידים הכותבים עבודה		✓	

⁹ שאלון 11274 מיועד גם לעולים חדשים מאתיופיה ועולים חדשים המשתייכים לשבט בני מנשה ברמה ב.

4. הצטרפות למאגר מעריכי בחינות הבגרות ובחינות תמונת מצב

המעוניינים להצטרף למאגר מעריכי בחינות הבגרות יירשמו [למאגר המומחים של המרב"ד](#). מעריך בחינות בגרות יהיה רק מורה העומד בתנאי הסף המפורטים [בחוזר המנכ"ל](#): [צירוף מעריכים של בחינות הבגרות](#). יובהר כי מעריך בחינות הבגרות יהיה רק מורה לעברית בעל ניסיון בהגשה לבחינות הבגרות, בעל תואר בלשון עברית ותעודת הוראה או רישיון הוראה. כמו כן מעריך בחינות הבגרות חייב להציג אישור על השתתפות (כולל ציון) בהשתלמות מפמ"ר בארבע השנים האחרונות ולשלוט במיומנויות מחשב.

למורים בחטיבת הביניים המעוניינים להצטרף למאגר הבוחנים של בחינות "תמונת מצב" (מיצ"ב לשעבר) – פרטים בנוגע לתנאי הסף ולהליך הצטרפות למאגר מעריכי הבחינות יימסרו בהמשך השנה כפוף להיבחות בבחינות אלה.

5. הפיתוח המקצועי: הכוורת – עליסודי ומערכת "מצפן"

במסגרת הרפורמה להתחדשות הלמידה במקצועות המח"ר הוקמה בעבור המורים בחטיבות הביניים ובתיכונים פלטפורמת למידה ופיתוח מקצועי מקוונת וחדשנית, המאפשרת למידה ב"מנות קטנות" ובהתאמה אישית.

בכוורת תהיינה יחידות איסינכרוניות מקוונות, מושקעות וידידותיות בהיקף של שלוש שעות למידה עצמית נושאת גמול נצבר, ואותן יהיה אפשר ללמוד בכל זמן ומכל מקום. המורים יוכלו לבחור לעצמם את התכנים שהם סבורים שיסייעו להם באופן מקצועי.

הפלטפורמה פתוחה לכלל עובדי ההוראה כבר עכשיו, ובהדרגה יעלו בה עוד ועוד תכנים בתחום הדעת, תכנים בהענקת כלים, עקרונות פדגוגיים, תפיסות חינוכיות ומיומנויות, כמו לומד עצמאי, למידה ב"תחומית ורב-תחומית, חשיבה וחקר, רעיונות גדולים, SEL בתחומי הדעת, מיומנויות כתיבה, המורה כמנחה, מיומנויות 2030 ועוד.

נוסף על כך, במשושה המכונה "כאן מתחילים" עומדות לרשות המורים יחידות מקוונות ללמידה עצמית המסבירות והמבהירות את רפורמת התחדשות הלמידה.

בכוורת אפשר ללמוד באחד מארבעת הערוצים האלה:

הערוץ הגמיש: המורה בוחר יחידות לפי צרכיו ורצונותיו ומלווה במנטור המסייע לו במהלך בלמידה ביחידה, ומהווה כתובת אנושית לתמיכה וסיוע. מסלול זה כבר פתוח ללמידה מתחילת יולי.

הערוץ המשולב: מסלול המשלב בין יחידות ותכנים הנלמדים במסגרות השונות: השתלמויות בית ספריות, פסגות, השתלמויות מפמ"ר לבין יחידות מתאימות בכוורת או יחידות לבחירת המורה בכוורת. ניתן יהיה לשלב יחידות כוורת בהשתלמויות בית ספריות. המסלולים המשולבים יתחילו לפעול בשנת הלימודים הבאה.

הערוץ הממוקד: השתלמויות מקוונות מונחות בהיקף 30 שעות בנושא, מסלול או תוכן מוגדר. מידע בנושא הערוצים הממוקדים בתחום הדעת יועבר עלידי המפמ"ר ומדריכותיו.

למידה עצמית: למידה ללא גמול הפתוחה בפני כל מורה בכל עת 365 ימים בשנה, 24/7.

המורים מוזמנים להיכנס ולהתרשם מהפלטפורמה, מהעושר שמתחיל להיווצר ועוד ילך ויגדל, ומחוויות הלמידה החדשנית והמהנה.

לסרטון הסבר [לחצו כאן](#)

להתרשמות מהסביבה [לחצו כאן](#)

להרשמה למסלול הגמיש בסמסטר קיץ [לחצו כאן](#)

מערכת מצפן

בשנת הלימודים תשפ"ג תחל לפעול מערכת מצפן, מערכת חדשה לניהול הפיתוח המקצועי. המערכת מחוברת למערכות ניהול הידע של המשרד ותאפשר את התכנון והניהול של תהליכי פיתוח מקצועי מבוססי נתונים המותאמים לצורכי בית הספר כארגון ועובד ההוראה כפרטים.

ההרשמה של כל מורה לתהליכי הפיתוח המקצועי תהיה דרך פורטל עובדי ההוראה במרחב פיתוח מקצועי והדרכה. עובד ההוראה ייכנס באמצעות ההזדהות אחידה ויוצע לו מגוון אפשרויות הלמידה המותאמות לצרכיו, בהתאם למקצוע ההוראה, התפקיד והשיוך המוסדי.

6. תוכנית גפ"ן

בשנת הלימודים תשפ"ג תחל לפעול במערכת החינוך הישראלית **תוכנית גפ"ן**, גמישות פדגוגית ניהולית. למנהלי בית הספר ניתנו כל המשאבים לעשייה החינוכית-לימודית בבית ספריהם, והם שירכשו את התוכניות, את ההדרכה ואת הציוד המתאים בהתאם לצורכי בתי הספר, לאוכלוסיית התלמידים והמורים ולקהילה שבהם הם פועלים.

אחד השינויים המרכזיים הוא שינוי מתווה ההדרכה שאליו היינו רגילים בכל השנים. החל בשנה"ל תשפ"ג מנהל בית הספר רוכש את שעות ההדרכה בהתאם לצורכי בית ספרו ולשיקול דעתו. שינוי משמעותי נוסף הוא העברתם של "הקולות הקוראים" (לתוכניות ייחודיות ולשעות עידוד) מן המטה אל בתי הספר ולרשויות ולתקצובם.

מדובר במהלך רחב מאוד ומהפכני מורכב מאוד היוצא לדרך תוך חששות רבים, מטבע הדברים, ומתוך הבנה שייעשו ההתאמות הנדרשות "תוך כדי תנועה".